

دوفصلنامه علمی تخصصی «پژوهشنامه روانشناسی عدالت»

سال اول، شماره یک، بهار و تابستان ۱۳۹۵

رابطه جهت گیری مذهبی با نگرش به ارتباط قبل از ازدواج در بین دانشجویان

مرکز کارگاه‌های آموزشی دانشگاه صنعتی شریف

(صفحه ۱۹۴-۱۶۸)

دکترپایته آ جهانگیر^۱، زهرا محبوبی نیه^۲، سهراب یعقوبی^۳، محمد علی جمشیدی^۴

تاریخ دریافت: ۱۳۹۵/۰۲/۰۵

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۵/۰۴/۲۰

چکیده

هدف پژوهش حاضر بررسی رابطه جهت گیری مذهبی با نگرش به ارتباط قبل از ازدواج در دانشجویان مرکز کارگاه‌های آموزشی دانشگاه صنعتی شریف بود. جهت انجام پژوهش از روش تحقیق همبستگی استفاده شد. به همین منظور ۲۵۰ دانشجوی دختر و پسر به شیوه نمونه گیری چند مرحله ای انتخاب شدند. سپس از دانشجویان خواسته شد تا پرسشنامه جهت گیری مذهبی آلپورت و نگرش به ارتباط قبل از ازدواج را تکمیل نمایند. پس از جمع آوری پرسشنامه‌ها و ورود آن‌ها به نرم افزار SPSS تحلیل داده‌ها انجام شد. یافته‌های پژوهش نشان داد بین جهت گیری مذهبی و نگرش به ارتباط قبل از ازدواج همبستگی مثبت و بالایی وجود دارد؛ همچنین ضریب همبستگی بین نگرش به ارتباط قبل از ازدواج و جهت گیری مذهبی بیرونی برابر ۰/۷۱ و با متغیر جهت گیری مذهبی درونی ۰/۸۵ می‌باشد. بنابراین، نتایج نشان می‌دهد که جهت گیری مذهبی درونی رابطه معنا داری با نگرش به ارتباط قبل از

panteajahangir@yahoo.com

۱. عضو هیات علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد رودهن،

۲. دانشجوی دکتری روانشناسی سلامت، دانشگاه غیر انتفاعی عدالت (نویسنده مسئول)،

zmahboobi@yahoo.com

bardiayaghoubi@gmail.com

۳. دانشجوی دکتری روانشناسی سلامت، دانشگاه غیر انتفاعی عدالت

nasimmehr55@yahoo.com

۴. دانشجوی دکتری روانشناسی سلامت، دانشگاه غیر انتفاعی عدالت

ازدواج دانشجویان مرکز کارگاه‌های آموزشی دانشگاه صنعتی شریف دارد. پس می‌توان نتیجه گرفت که روی آوردن به مذهب و بخصوص جهت‌گیری درونی آن موجب بهبود نگرش به ارتباط قبل از ازدواج می‌شود.

کلید واژه‌ها: ارتباط قبل از ازدواج، نگرش، جهت‌گیری مذهبی

مقدمه

هم اکنون بیش از ۱۴ میلیون دختر و پسر ایرانی در سن ازدواج قرار دارند (اداره کل آمار عمومی، مرکز آمار ایران، ۱۳۸۹)؛ از این رو بررسی نیازهای اساسی این افراد و دلایل گرایش آن‌ها به ارتباط با جنس مخالف، از اهمیت فراوانی برخوردار است. (شاکری و همکاران، ۱۳۹۱). از این رو بررسی نیازهای اساسی این افراد و دلایل گرایش آن‌ها به ارتباط با جنس مخالف، از اهمیت فراوانی برخوردار است. چرا که تأمین نامناسب و ناصحیح این نیازها یا قرارگرفتن آن‌ها در مسیر نادرست، فرد را به لحاظ روحی و روانی و در روابط اجتماعی و زندگی خانوادگی با مشکلات عدیده ای روبه رو خواهد کرد. دختر و پسر در رابطه متقابل، ممکن است در معرض فعالیت‌های مضر و زیادی قرار بگیرند که به سبب وجود عشق در رابطه، سوءاستفاده به نظر نرسد؛ اما در واقع، آنان وارد روابط آسیب زا شده‌اند و خود، از آن بی‌خبرند. در چنین روابطی، یکی از طرفین، از دیگری سوء استفاده می‌کند که ممکن است از نوع جنسی و جسمی باشد؛ حتی ممکن است افراد ناخواسته در معرض موقعیتی خطرناک همچون تجاوز جنسی و بارداری قرار بگیرند

بنا به شواهد سالانه حدود ۸۰ هزار جنین به صورت قانونی و غیر قانونی در کشور سقط می‌شوند؛ بیش تر دختران و زنانی سقط جنین می‌کنند که کم تر از ۲۵ سال سن دارند که شاید دلایل مهم آن، روابط نامشروع پیش از ازدواج باشد (محمدی اصل، به نقل از) زارع شاه آبادی و سلیمانی، ۱۳۹۱). دانشگاه یکی از محیط‌هایی است که در آن، فرصت‌هایی برای برقراری روابط پیش از ازدواج فراهم است؛ از سوی دیگر دانشجویان و فارغ التحصیلان دانشگاه‌ها یکی از منابع مهم هنجار در جامعه محسوب می‌شوند و شناخت ارزش‌ها و هنجارهای حاکم بر رفتار آنان در این باره، می‌تواند محققان و عالمان اجتماعی را در پیش بینی برخی واقعیت‌های این مسئله در سایر اقشار جامعه یاری نماید^۱ (سکاران، ۱۳۸۱). در پژوهش حاضر، منظور از معاشرت و دوستی دختر و پسر، پیش از ازدواج، گستره ای از روابط میان دو جنس مخالف، پیش از ازدواج و بدون قوانین شرعی و عرفی و جاری جامعه است که با انگیزه‌های

1-zare shahabadi

2 -sekaran

مختلفی مانند صمیمیت، رفاقت، دلبستگی، فعالیت جنسی، تعهد، مراقبت و مبادله طرفین شکل می‌گیرد و در قالب دوستی و قرارهای عاشقانه به منظور ازدواج، دوستی‌های خیابانی، هم‌خانگی و شکل‌های دیگر تداوم می‌یابد (آزاد ارمکی، ۱۳۹۰)؛ مذهب و باورهای دینی و اعتقادی نیز می‌تواند از پیشروی‌های هیجانی، احساسی بر پایه نفس ملامت‌گر یا همان نهاد همه چیز خواه تابع اصل لذت فروید، چون مهارگر و ترمزی عمل کرده و از میزان لغزندگی و سهل‌الوصولی روابط بکاهد، از دیگر سوی بهزیستی روان‌شناختی می‌تواند به فرد کمک کند تا با مسائل و رویدادهای زندگی کمتر احساسی رفتار کرده و برای سلامت جسم، روان، معنویت و اجتماعی که در آن زندگی می‌کند کمتر ریسک و خطر نماید. در این مجال، می‌خواهیم روابط جاری بر این قشر جوان، پرشور که آینده ساز خود، جامعه و جهانی می‌توانند باشند را بررسی کنیم.

تغییرات نظام ارزشی و تغییر ساختار اقتصادی ایران، به تدریج، زمینه را برای بروز الگوهای نوینی از رفتارهای جنسی در میان بخشی از جوانان ایرانی فراهم کرده است؛ شکل‌گیری ارزش‌هایی نوین و پیدایش الگوهای جدیدی از رفتار که به مثابه پاسخ‌هایی به نیازهای درونی ارضا نشده آنان عمل می‌کنند؛ با وجود این که معاشرت عاطفی و جنسی پیش از ازدواج، یا خارج از چارچوب ازدواج در ایران، بر خلاف هنجارهای سنتی، مذهبی و فرهنگی بوده و حتی از نظر قانونی نیز منع شده است، اما برخی شواهد در سال‌های اخیر دلالت بر روند افزایشی این گونه معاشرت‌ها در بین جوانان دارد؛ بیش از نیمی از دختران دانشجو در تهران در دهه ۸۰ تا ۹۰، تجربه معاشرت دوستی با جنس مخالف پیش از ازدواج و حدود یک چهارم ارتباط نزدیک تر شامل تماس جنسی را گزارش کردند^۱ (خلج آبادی فراهانی و کلند، ۲۰۰۸). در تهران بین ۲۰ تا ۶۰ درصد جوانان گروه سنی ۱۴-۱۸ سال، با یک یا چند جنس مخالف، اغلب به طور پنهانی و بدون رضایت خانواده، ارتباط عاطفی و گاه ارتباط پیشرفته تر برقرار می‌کنند (خلج آبادی فراهانی و همکاران، ۲۰۱۲).

در سال‌های اخیر دین به عنوان یکی از عمده ترین متغیرهای مؤثر بر رفتار و حالات روانی افراد مورد توجه بسیاری از متخصصین علوم رفتاری قرار گرفته است تا جایی که برخی دین را عامل اساسی در بهداشت فردی و اجتماعی معرفی کرده‌اند (سیار و همکاران، ۱۳۹۰). رفتارها و عقاید مذهبی، تأثیر مثبتی در معنا دار کردن زندگی دارند. رفتارهایی از قبیل توکل به خداوند، عبادت، زیارت و ... می‌توانند از طریق ایجاد امید و تشویق به نگرش‌های مثبت، موجب آرامش درونی فرد شوند. داشتن معنا و هدف در زندگی، احساس تعلق داشتن به منبعی والا، امیدواری به یاری خداوند در شرایط مشکل زا، بهره مندی از حمایت‌های اجتماعی و معنوی و ... همگی از جمله روش‌هایی هستند که افراد مذهبی با دارا بودن آن‌ها می‌توانند در مواجهه با حوادث فشارزای زندگی، آسیب کمتری را متحمل شوند^۱ (یانگ و مائو، ۲۰۰۷)؛ مذهب می‌تواند در تمامی موقعیت‌ها، نقش مؤثری در استرس زدایی داشته باشد و در ارزیابی موقعیت، ارزیابی شناختی فرد، فعالیت‌های مقابله ای، منابع حمایتی و غیره، سبب کاهش رفتاری روانی شود. بر این اساس، مدت‌هاست که تصور می‌شود بین مذهب و سلامت روان، ارتباط مثبتی وجود دارد و اخیراً نیز روانشناسان مذهب، حمایت‌های تجربی بسیاری را در این زمینه جلب نموده‌اند (غریبی و همکاران، ۱۳۹۱).

از دیگر سوی، مذهب نظام سازمان یافته ای از باورها، شامل سنت، ارزش‌های اخلاقی، رسوم و مشارکت در یک جامعه دینی برای اعتقاد راسخ تر به خدا یا یک قدرت برتر است^۲ (رگرنوس، ۲۰۱۱). بنیامین راش روانشناس مشهور مذهب را برای روح بشر مانند هوا برای تنفس لازم و ضروری می‌داند (مصیری و همکاران، ۱۳۹۱). بسیاری از صاحب نظران و اندیشمندان بر این باورند که مذهب تأثیر انکارناپذیری بر سلامت روح و جسم و دیگر ابعاد زندگی بشر دارد (پورشهریاری و شعاع کاظمی، ۱۳۸۹). از دیدگاه آلپورت جهت گیری مذهبی به دو صورت «بیرونی» و «درونی» می‌باشد؛ در جهت گیری مذهبی درونی، ایمان به خودی خود به عنوان یک ارزش متعالی تلقی می‌گردد و یک تعهد انگیزش فراگیر، نه وسیله ای، برای دستیابی به اهداف در نظر گرفته می‌شود. اما در جهت گیری مذهبی بیرونی، مذهب امری

1-yang&mauo

2 -regernos

خارجی و ابزاری برای ارضای نیازهای فردی از قبیل مقام و امنیت می‌باشد (منظری و همکاران، ۱۳۹۰)

افرادی چون جیمز، یونگ، آلپورت، مازلو، آدلر و فرام با نگرشی مثبت از پیامدهای جهت‌گیری مذهبی بر بهداشت روانی سخن گفته‌اند (معتمدی و همکاران، ۲۰۰۵).

آلپورت و رأس (۱۹۶۷) دو نوع متمایز از مذهبی بودن را از یکدیگر تفکیک می‌کنند. از نظر آنان مذهب می‌تواند دارای جهت‌گیری درونی باشد که به یک مذهب شخصی اشاره دارد و گاهی می‌تواند بر عضویت در یک گروه قدرتمند، تأمین حفاظت، کسب موقعیت اجتماعی و یا به عنوان مکانیزم دفاعی توصیف شود. در این صورت مذهب دارای جهت‌گیری برونی است^۱ (آلپورت و رأس، ۱۹۶۷؛ کاهو و میدو، ۱۹۸۱؛ جینا و شا، ۱۹۹۱؛ مالتبی، ۱۹۹۹؛ بهرامی‌احسان و پورنقاش تهرانی، ۱۳۸۸). بر اساس نظریه آلپورت (۱۹۶۷) منظور از جهت‌گیری مذهبی، گرایش به انجام اعمال و تفکرات مذهبی است. نوع جهت‌گیری مذهبی در افراد درونی و بیرونی می‌باشد. مذهب درونی، مذهبی فراگیر و دارای اصول سازمان یافته و درونی شده است، در حالی که مذهب بیرونی امری خارجی و ابزاری است که برای ارضای نیازهای فردی از قبیل مقام و امنیت مورد استفاده قرار می‌گیرد. منظور آلپورت از نتیجه‌گیری مذهب درونی عبارت از یک تعهد انگیزشی فراگیر که غایت و هدف است نه وسیله ای برای دستیابی به اهداف فردی. به عبارت دیگر جهت‌گیری مذهبی را می‌توان معادل دین‌ورزی یا دینداری گرفت (آذربایجانی، ۱۳۸۲). تحقیقات کرنباخ و شفیلد؛ کوئینگ، کوال، ماتون، پالر و پندلتون؛ هانس برگر؛ نشان دادند که مذهب دارای یک ارتباط مثبت با احساس رضایت و سازگاری است و افراد با جهت‌گیری مذهبی درونی به دین و دینداری به یک عامل اصلی برای احساس معنا در زندگی رسیده‌اند (حسینی نسب، ۱۳۸۸).

مرور پژوهش‌های تجربی نیز حاکی از عدم هماهنگی یافته‌ها در خصوص رابطه بین جهت‌گیری مذهبی و بهداشت روانی است. آلیس اظهار داشت که تدین با تفکر غیر عقلانی و اختلالات عاطفی همراه است^۲ (آلیس، ۱۹۸۰؛ بیانی و همکاران، ۱۳۸۷).

1 -alport&ras

2 -elice &alect

بکر و گروش (۱۹۸۲)، گزارش داده‌اند که بین جهت‌گیری مذهبی درونی و اضطراب یک همبستگی منفی معنی‌دار و بین جهت‌گیری مذهبی بیرونی و اضطراب همبستگی مثبت و معنی‌دار وجود دارد. ^۱کویینگ، هایز، جورج لک، لارسون و لاندرومن (۱۹۹۷) و همکاران دریافتند میزان افسردگی آزمودنی‌هایی که در فعالیت‌های مذهبی شرکت می‌نمایند، نصف آزمودنی‌هایی است که کمتر شرکت می‌کنند. پارکر، لی، کل‌ماک، کین، بیکر و آلمن (۲۰۰۳) و همکاران گزارش داده‌اند آزمودنی‌هایی که از جهت‌گیری مذهبی بالاتری برخوردارند افسردگی کمتری را از خود نشان داده‌اند (بیانی و همکاران، ۱۳۸۷).

روان‌شناسان مشهوری مانند ویلیام جمیز (۱۹۰۲)، کارل یونگ (۱۹۶۹) و گوردن آلپورت (۱۹۵۰) از تجربه‌های دینی و مطالعه این تجربه‌ها سخن گفته‌اند. با این حال برای مدت‌های طولانی مطالعه دین و معنویت در روانشناسی مورد توجه چندانی قرار نگرفته است. ^۳پارگامنت و ساندرز (۲۰۰۷) دلیل این مسئله را این چنین مطرح می‌کنند: (غباری بناب، ۱۳۸۶).

اول این که بعضی از روان‌شناسان معتقدند که روانشناسی یک علم است و از روش‌های علمی دقیق استفاده می‌کند، اما علوم دینی بیشتر جنبه فلسفی دارند. دوم این که موضوعات دینی گاهی با روح‌گرایی، مسمرسیم، امور خرافی همراه است.

در نهایت به دلیل این که در قرن بیستم روانکاوی و رفتارگرایی دو رویکرد غالب در روانشناسی بودند و این دو دیدگاه نیز تجربه دینی را نادیده می‌گرفتند، بنابراین مطالعات دین و معنویت کمتر مورد توجه روانشناسی قرار گرفت (جامی، ۱۳۸۱). اما در دو دهه اخیر روانشناسی دین و مطالعه موضوعات معنوی به طور فرآیندهای مورد توجه روان‌شناسان قرار گرفته است. بیشترین مطالعات صورت گرفته در حوزه روانشناسی دین تحقیقات مربوط به رابطه دین و معنویت با سلامت روان است. علاوه بر این بعضی از روان‌درمانگران سعی کرده‌اند تا از معنویت در درمان اختلالات روان‌شناختی استفاده کنند. برای مثال درمان شناختی - هیجانی دینی

1 -baker&gourosh

2 -koying&alct

3 -pargament&saderson

(رجایی، ۱۳۸۷)؛ درمان انسان‌گرایانه و هستی‌گرا (ماهرر و شفرنسکی، ۱۹۹۶)؛ درمان مراجع - محور (وست^۱، ۲۰۰۰)؛ درمان عقلانی - هیجانی (نیلسون، جانسون و آلیس، ۲۰۰۱)؛ درمان شناختی (پروپست و شفرنسکی، ۱۹۹۶) و روان‌درمانی یک پارچه معنوی (پارگامنت، ۲۰۰۷). اما در چند سال اخیر، مفهوم جدیدی وارد حوزه روانشناسی دین شده است. این مفهوم هوش معنوی (SI) است (حسینی، ۱۳۸۶؛ باقر پور، ۱۳۸۹). مطالعات جدید عصب‌شناسان نشان می‌دهد، که برخی کنش‌های مغزی با تجربه‌های معنوی همراه است، به گونه‌ای که معنویت روی برخی از قسمت‌های مغز اثر می‌گذارد. یکی از این قسمت‌های مغز، بخش لپ‌های گیجگاهی است که دقیقاً پشت ناحیه گیجگاهی قرار دارد و عصب‌شناسان، این بخش را «منطقه خدا» می‌نامند، زیرا با تحریک مصنوعی آن موضوع‌های معنوی، مانند دیدار با خدا، گفتگوی دینی، از خودگذشتگی، فداکاری، انسان دوستی و مانند این‌ها پدیدار می‌شود (چی‌یو، ۲۰۰۱؛ ناریانسمی و آونز، ۲۰۰۲؛ زوهار و مارشال، ۲۰۰۰؛ رام‌چاندرا و وبلسکی، ۱۹۹۸؛ پرسینگر، ۱۹۹۶)؛ بنابراین می‌توان معتقد به وجود هوش معنوی در انسان بود (بیاضی، ۱۳۸۷). توجه به مذهب، دین و معنویت در حل مشکلات زندگی و ارزش و معنا دار نمودن زندگی انسان، از دوران جیمز و نگارش کتاب گوناگونی تجربه‌های معنوی (۱۹۷۷) آغاز شد. جیمز معتقد بود که معنویت موجب معنا در زندگی انسان می‌شود، به گونه‌ای که وی رفتارهای عقلانی و منطقی را برای پیروی در زندگی استفاده می‌کند، ارتباطات وی با دیگران یک ارتباط انسانی و اعتقادی خواهد بود و نگرش مثبتی به خود و دیگران دارد. در شروع سال (۲۰۰۰)، زوهار و مارشال (استادان دانشگاه آکسفورد) که در زمینه فیزیک، فلسفه و مذهب به مطالعه می‌پرداختند، کتابی با عنوان هوش معنوی - هوش بنیادی منتشر کردند که سرآغاز طرح هوش سومی، به عنوان «هوش معنوی» در مجامع علمی گردید (فرهنگی، ۱۳۸۸).

جهت‌گیری مذهبی ممکن است نقش مهمی در کمک به افراد در درک و مقابله با حوادث زندگی، از طریق ارائه راهنمایی، حمایت و دادن امید داشته باشد (پارگامنت و همکاران، ۱۹۹۸). اسپیلکا و شاور و کیرک پاتریک (۲۰۱۰) نشان دادند که مذهب

در فرایند مقابله با حوادث و مشکلات دارای سه نقش است: ۱) فراهم کردن معنایی برای زندگی، ۲) کمک به افراد برای داشتن احساسی از کنترل، هنگام مواجهه با موقعیت‌های مختلف و ۳) ایجاد حسی از اعتماد به نفس برای افراد (اسپیکلا، شاور، کایرپاتریک). مطالعات اندکی درباره رابطه بین باورهای مذهبی و سبک‌های مقابله صورت گرفته است (پرادو^۱، ۲۰۰۴، رضایور میرصالح و همکاران، ۱۳۹۰).

امروزه بررسی علمی باورهای مذهبی و ارتباط با سایر سازه‌های روان‌شناختی و جامعه‌شناختی اهمیت ویژه‌ای یافته است (اسپیکلا، هود، هامسبرگن و گروچ، ۲۰۰۳). در واقع دین به عنوان نوعی فلسفه فکری با داشتن نگرش خاص به جهان هستی؛ جهان بینی، ایدئولوژی و معرفت‌شناختی، خاص خود را داشته است که نه تنها بر پاسخگویی به سؤالات اساسی انسان در مورد پیدایش و تکوین جهان هستی و انسان تأثیر می‌گذارد و روابط بیرونی فرد در قبال نظام‌های اجتماعی، سیاسی و تربیتی را تعیین می‌بخشد، بلکه حس درونی وجود فردی یا هویت شخص را نیز تحت تأثیر قرار می‌دهد (گوتک، ترجمه پاک سرشت، ۱۳۸۰؛ هاشمی و جوکار، ۱۳۸۷).

پذیرش و مقبولیت تکاملی دین و معنویت توسط دانشمندان مختلف مانند زیست‌شناسان، روانشناسان، انسان‌شناسان و دین‌شناسان بررسی شده است. کریک پاتریک (۱۹۹۹) معتقد است همین که در طول تاریخ تکامل انسان، دین توانسته است ساز و کارها و راهبردهای روان‌شناختی را بوجود آورد که از طریق انتخاب طبیعی بتواند بسیاری از مشکلات را که اجداد ما با آن‌ها روبرو بوده‌اند حل و فصل کند، نشان‌دهنده کارکرد تعاملی دین و معنویت است. این ساز و کارها هم در سطح فرهنگی-اجتماعی و هم در سطح فردی وجود داشته‌اند. بعضی از این ساز و کارهای زیستی که در طول تاریخ زندگی انسان ظاهر شده است و زیربنای باورها و رفتارهای دینی بوده است مانند دلبستگی، وحدت و پیوستگی، تبادل اجتماعی و نوع دوستی قومی است. بنابراین به نظر می‌رسد که وجود دین و معنویت از نظر تکاملی به حل مشکلات و مسائل و بقا انسان کمک کرده است (حسین دخت، ۱۳۹۱، ص ۱۸-۱۷) هنر آلپورت این بود که به عنوان یک روان‌شناس اجتماعی با ارائه نظریه جهت‌گیری درونی و بیرونی نسبت به دین در انسان توانست مطالعات روانشناسی اجتماعی در

زمینه تعصبات نژادی را با در نظر گرفتن جهت‌گیری مذهبی فرد مورد مطالعه قرار دهد. تقسیم‌بندی آلپورت در خصوص جهت‌گیری مذهبی فرد توانسته است توجه زیادی را طی سالیان اخیر به خود معطوف دارد و در مطالعاتی که عامل مذهب مورد توجه روان‌شناسان باشد به عنوان یک نظریه کارآمد مورد استفاده قرار گیرد (جیمز، محمدی، ۱۳۷۶ ص ۱۱۰؛ به نقل از منظری توکلی، عراقی پور، ۱۳۹۰). آلپورت بر حسب جهت‌گیری دینی و افراد، آن‌ها را با دو جهت‌گیری دینی درونی و بیرونی تقسیم‌بندی کرد. از نظر آلپورت افراد مذهبی با جهت‌گیری درونی ضمن درونی‌سازی ارزش‌های دینی، مذهب را به مثابه هدف در نظر می‌گیرند. در حالیکه افراد با جهت‌گیری بیرونی، دین را صرفاً وسیله‌ای برای نیل به اهداف دیگر در نظر می‌گیرند (آلپورت و رأس ۱۹۶۷؛ آی فولتون ۱۹۹۷). اخیراً نظریه آلپورت در زمینه جهت‌گیری دینی بیرونی به دو مقوله اجتماعی و شخصی بسط یافته است. طبق این تقسیم‌بندی افراد دارای جهت‌گیری دینی بیرونی اجتماعی از مذهب جهت‌نیل به اهداف اجتماعی سود می‌جویند، در حالیکه در جهت‌گیری مذهبی درونی شخصی افراد از مذهب جهت‌کسب امنیت فردی استفاده می‌کنند (گورساج و مک فرسون ۱۹۸۹، کرک پاتریک ۱۹۸۹؛ آی فولتون ۱۹۹۷؛ به نقل از منظری توکلی، عراقی پور، ۱۳۹۰). در جامعه کنونی ما بسیاری از افراد و خصوصاً جوانان دچار مشکلات عاطفی و روانی شده‌اند لذا در بین درمان‌های مختلف روان‌شناختی راهبردهای مقابله اسلامی و از جمله توکل به خدا یکی از راه‌هایی است که می‌تواند افراد را در این راه کمک نماید. توکل به خدا در فرد جرأت، انگیزه، اعتماد به نفس، خوش‌بینی، آرامش، صبر و ... ایجاد می‌کند. پژوهش‌ها مؤید آن است که توکل به خدا باعث کاهش اضطراب، افسردگی و شکایات جسمانی ناشی از مسائل روانی و ایجاد احساس آرامش و صبر می‌شود. لذا توکل به خدا بعنوان یکی از راهبردهای مهم مذهب درمانی و معنویت‌درمانی است. اعتقادات مذهبی و معنوی باعث افزایش سلامت روان افراد شده و رابطه مستقیمی بین معنویت و قدرت انطباق با محیط وجود دارد (کانن و همکاران ۱۹۹۸).

در انتها با توجه به ورود روز افزون موج دختران و پسران برای تحصیلات دانشگاهی (یا تکمیل تحصیلات)؛ ورود امکاناتی چون ماهواره و اینترنت (وایر، لاین، تیوتر و ...). به خانه‌ها می‌بینیم که، سبک‌های متفاوتی از زندگی را از جوامع و فرهنگ‌های متفاوت، پیش روی مخاطبان ایرانی خود قرار داده و به گونه‌ای غیر مستقیم و پنهان، ارزش‌های پیشین آن‌ها را به چالش طلبیده و درعین حال، برای زندگی، گزینه‌های جدیدی مقابل آن‌ها می‌گذارد؛ نمایش شیوه‌های دیگری از زندگی که به تغییر تدریجی ارزش‌ها و نگرش‌ها در جامعه منجر شده است. این فرایند تغییرات ارزشی خود را در شکاف‌های بین نسلی به خوبی نشان می‌دهد؛ چرخشی در نسل و روندی که نشانه تغییر در جامعه‌ای است که هنجارها و ارزش‌های سنتی و مذهبی آن کم‌تر در جوانان تأثیرگذار است. تغییرات ارزشی با شکاف بین نسل‌ها و پشت کردن نسل‌های جوان‌تر به ارزش‌های سنتی و مذهبی در جامعه شروع می‌شود و ممکن است به تغییرات اجتماعی گسترده‌تر بینجامد مرادی (۱۳۸۹) در پژوهش خود به این نتیجه دست یافت که دانشجویان دختری که با جنس مخالف خود رابطه دارند از توجه و محبت کمتری در خانواده و روابط صمیمی و عاطفی کمتری با مادر برخوردارند و مقررات شرعی را کمتر رعایت می‌کنند. همچنین رفاهی و همکاران (۱۳۹۱) نشان دادند که رابطه معناداری بین عوامل مؤثر بر شکل‌گیری رابطه دوستی پیش از ازدواج با متغیرهای (جنسیت، کمبود محبت وضعیت اشتغال و وضعیت تأهل) وجود ندارد. در این جاست که پرسیده می‌شود؛ آیا بین جهت‌گیری مذهبی و با نگرش به ارتباط قبل از ازدواج در دانشجویان رابطه وجود دارد؟

روش پژوهش

پژوهش حاضر از نظر هدف از نوع بنیادی و از لحاظ روش مورد استفاده از نوع همبستگی است. جامعه پژوهش حاضر شامل کلیه دانشجویان دختر و پسر مراجعه کننده به مرکز کارگاه‌های آموزشی دانشگاه صنعتی شریف در سال ۹۴-۱۳۹۳ می‌باشند. بدین منظور با توجه به مراجعه حضوری به مرکز کارگاه‌ها به روش نمونه‌گیری دردسترس تعداد ۲۵۰ نفر از دانشجویان انتخاب شدند و کلیه دانشجویانی که توافق آگاهانه نسبت به شرکت در پژوهش داشته‌اند مورد بررسی قرار گرفتند.

بنابراین ۲۵۰ نفر به عنوان نمونه انتخاب شد^۱ (کرامر و هویت، ۱۹۸۴؛ به نقل از پاشا شریفی و دوکانه ای فر د، ۱۳۸۹).

ابزارهای پژوهش

الف) پرسشنامه نگرش به ارتباط قبل از ازدواج

این پرسشنامه در ابتدا توسط خانم کردلو (۱۳۸۰) ساخته شد که نگرش و میزان موافقت افراد را برای ارتباطات خارج از چارچوب با دوستان غیر هم جنس مورد سنجش قرار می‌دهد. به منظور ساخت پرسشنامه تعداد ۱۰۰ گزاره طراحی شد و در اختیار اساتید و روانشناسان قرار گرفت و از آنان خواسته شد نظرات خود را پیرامون روایی محتوای بطور مکتوب بیان نمایند. پس از بدست آمدن روایی محتوی، سؤالات نامرتب حذف شد. پس از آن پرسشنامه به منظور اعتباریابی در اختیار ۳۵ دانش آموز قرار گرفت. سپس اعتبار آزمون ضریب آلفای کرونباخ برای هر کدام از مؤلفه‌های محاسبه شد. برخی از سؤالات با اعتبار پایین تر از ۰/۷۰ حذف گردید و دوباره بر روی نمونه ۱۰۰ نفر تکرار شد نمونه نشان داد با حذف سؤالات اعتبار برابر ۰/۹۳ را نشان داد (کردلو، ۱۳۸۸). دهقان تنها، آیتی و شهابی زاده (۱۳۹۲) پایایی این پرسشنامه را با آلفای کرونباخ در هر خرده مقیاس نگرش مثبت و منفی ۰/۸۹ و ۰/۹۱ بدست آوردند. دهقان تنها، آیتی و شهابی زاده (۱۳۹۲) جهت بررسی روایی سازه از تحلیل عاملی استفاده کرده و نتایج مؤلفه‌های اصلی با چرخش ابلیمین همخوان با مبانی نظری مقیاس، ساختار دو عاملی نگرش مثبت و منفی به ارتباط قبل از ازدواج را نشان داد که ۶۷۵۷ درصد واریانس مقیاس را تبیین می‌کند. از دیگر سوی شفیع آبادی، شریفی (۱۳۸۰) روایی محتوایی آن را نیز توسط متخصصان مورد تأیید قرار داده و تأیید شده است (کردلو، ۱۳۸۰). روش نمره گذاری در این آزمون به این صورت است که سؤالات ۴-۵-۸ به صورت منفی نمره گذاری می‌شود و مابقی نمرات در صورت کاملاً موافقم ۵، موافقم ۴، نظری ندارم ۳، مخالفم ۲، کاملاً مخالفم ۱، نمرات هر یک از گزاره‌ها از شماره یک تا شانزده جمع شده سپس تقسیم بر تعداد آن‌ها یعنی ۲۲ می‌شود. نمره حاصله بیانگر میزان نگرش فرد است. سؤالات ۲۳ تا ۲۵

گرایش فرد را می‌سنجد و محاسبه نمی‌شود. هر چه نمره به ۹۸ نزدیک‌تر باشد، بیانگر نگرش مثبت به این وابط است. سؤالات ۱۷، ۱۸ و ۱۹ میزان گرایش به این روابط را نشان می‌دهد (کردلو، ۱۳۸۰).

ب) پرسشنامه جهت‌گیری مذهبی آلپورت

پرسشنامه جهت‌گیری مذهبی آلپورت دارای ۲۱ ماده است. دارای چهار گزینه کاملاً مخالفم، تقریباً مخالفم، تقریباً موافقم، کاملاً موافقم. این آزمون محدودیت زمانی ندارد و به صورت گروهی اجرا می‌شود^۱ (سگین، ۱۹۶۴؛ به نقل از قاضی طباطبایی، ۱۳۷۶). روایی ایرانی: مفهوم روایی به این سؤال پاسخ می‌دهد که ابزار اندازه‌گیری تا چه حد خصیصه مورد نظر را می‌سنجد. بدون آگاهی از روایی ابزار اندازه‌گیری نمی‌توان به دقت داده‌های حاصل از آن اطمینان داشت. ابزار اندازه‌گیری ممکن است برای اندازه‌گیری یک خصیصه ویژه دارای اعتبار باشد، در حالی که برای سنجش همان خصیصه بر روی جامعه دیگر از هیچ‌گونه اعتباری برخوردار نباشد (سرمد و دیگران، ۱۳۸۰).

سه نوع روایی وجود دارد. روایی محتوایی، روایی تجربی و روایی سازه‌ای. روایی محتوایی به اعتبار صوری یعنی نظر متخصصین نسبت به اعتبار ابزار سنجش متکی است، روایی تجربی به وسایل اندازه‌گیری و نتایج اندازه‌گیری مربوط می‌شود و روایی سازه‌ای مبتنی بودن ابزار سنجش بر یک چارچوب نظری دلالت می‌کند. ابزار این پژوهش دارای اعتبار صوری و تا حدی نیز سازه‌ای است؛ بدین معنی که برای تعیین شاخص‌ها و تنظیم گویه‌ها از نظر متخصصان مربوطه استفاده شده است و پرسشنامه مبتنی بر یک چارچوب نظری است (قاضی طباطبایی، ۱۳۷۶).

نمره گذاری این پرسشنامه به این صورت است که گزینه‌های عبارات ۱ تا ۱۲ که جهت‌گیری مذهبی بی‌رنی را می‌سنجد از کاملاً مخالف تا کاملاً موافق می‌باشد. به این صورت که گزینه اول (الف) کاملاً مخالف و گزینه دوم (ب) تقریباً مخالف و گزینه سوم (ج) تقریباً موافق و گزینه چهارم (د) کاملاً موافق را تشکیل می‌دهد. در ۹ ماده بعدی یعنی شماره‌های ۱۳ تا ۲۱ که جهت‌گیری مذهبی درونی را اندازه‌گیری می‌کند، پاسخ‌ها برعکس است (سگین، ۱۹۶۴). این مقیاس بر حسب نمره گذاری

لیکرت نمره گذاری می‌شود که دامنه آن از کاملاً موافق نا کاملاً مخالف است و به پاسخ‌ها نمره ۱ تا ۵ تعلق می‌گیرد. و بی پاسخ نمره ۳ می‌گیرد. جمع امتیازات عبارات ۱ تا ۱۲ میزان جهت‌گیری مذهبی بیرونی آزمودنی‌ها و مجموع نمرات عبارات ۱۳ تا ۲۱ نمره گذاری مذهبی درونی او را مشخص می‌کند (قاضی طباطبایی، ۱۳۷۶). روایی: نتایج تحلیل مؤلفه‌های اصلی با چرخش ابلیمین همخوان با مبانی نظری مقیاس ساختار دو عاملی جهت‌گیری مذهبی درونی و بیرونی آلپورت را نشان داد که ۴۰٫۷۸ درصد واریانس مقیاس را تبیین می‌کند (دهقان تنها، آیتی و شهابی زاده، ۱۳۹۲). - پایایی ایرانی: از موارد دیگری که باید در تحقیق به آن توجه نمود «پایایی» می‌باشد. هدف و منظور از سنجش پایایی ابزار تحقیق این است که در زمان‌ها و مکان‌های مختلف البته با در نظر گرفتن متغیرهای ناخواسته و مداخله‌گر، بتوان نتیجه مشابهی را دریافت کرد. در واقع، ابزاری پایا است که ابزار اندازه‌گیری آن معتبر باشد (سرمد، ۱۳۸۰). پایایی به میزان تکرار پذیری نتایج حاصل از سنجش‌های مکرر توسط ابزار اندازه‌گیری، گفته می‌شود. روش‌های متعددی برای سنجش پایایی پرسشنامه وجود دارد که از جمله آن‌ها می‌توان روش آلفای کرونباخ، تکنیک فرم‌های موازی، روش آزمون - آزمون مجدد را نام برد.

پایایی: طبق تحقیقات آلپورت، همبستگی بین ماده‌های جهت‌گیری مذهبی درونی با ماده‌های جهت‌گیری مذهبی بیرونی، ۰/۲۱ می‌باشد. در تعدادی از مطالعات دیگر از جمله مطالعاتی که توسط فگین صورت گرفت، همبستگی جهت‌گیری مذهبی درونی و بیرونی ۲۰٪ بود که بسیار نزدیک به همبستگی محاسبه شده توسط آلپورت بود. فگین به فارسی ترجمه شده و تنظیم با بافت فرهنگی و مذهبی ایران شده است. ماده‌ها بر اساس مقیاس لیکرت تنظیم شده و اعتبار مقیاس توسط جان بزرگی در یک گروه نمونه ۲۳۵ نفری از دانشجویان دانشگاه‌های استان تهران با استفاده از روش آلفای کرونباخ، ۷۴٪ بدست آمده است. در پژوهشی دیگر توسط مختاری با آلفای کرونباخ و ضریب آلفای معادل ۷۱٪ بدست آمده است (جان بزرگی، ۱۳۷۸). این آزمون اولین بار توسط جان بزرگی (۱۳۷۸)، در دانشگاه تهران انجام و اعتبار آن با ضریب آلفای کرونباخ معادل ۷۳٪ محاسبه گردید. جامعه آماری تمام دانشجویان

دانشگاه تهران در مقطع لیسانس بودند، تعداد ۶۸۳ نفر در تحلیل داده‌ها وارد شدند، برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش تحلیل عاملی و نیز همبستگی برای تعیین اعتبار ملاک و برای محاسبه ضریب همسانی درونی یا اعتبار از محاسبه آلفای کرونباخ و روش دو نیمه سازی آزمون استفاده شد. این آزمون در سال (۱۳۷۸) ترجمه و هنجاریابی شده است. همسانی درونی آن توسط جان بزرگی و با استفاده از روش ضریب آلفای کرونباخ ۰,۷۱ و پایایی بازآمایی آن ۰,۷۴ است. ابزار آزمون آلپورت (۱۹۶۸) دارای ۲۰ ماده با جهت گیری مذهبی درونی و بیرونی مورد اندازه گیری قرار می‌دهد. (مختاری و همکاران، ۱۳۷۹؛ جان بزرگی، ۱۳۷۸، ص ۷۱).

روش اجرا

با توجه به انتخاب در دسترس از دانشجویان دانشگاه صنعتی شریف و با توافق آگاهانه دانشجویان از روند پژوهش، و البته با در نظر گرفتن پدیده افت آزمودنی‌ها و سوخت پرسشنامه‌ها، تعداد ۲۵۰ نفر از دانشجویان دختر و پسر مرکز کارگاه‌های آموزشی دانشگاه صنعتی شریف به طور در دسترس انتخاب و پرسشنامه‌های موضوع مورد پژوهش به یکدیگر دوخت شده (نظم بر اساس متغیرهای پژوهش در پرسشنامه‌ها لحاظ نشد، زیرا در تعدادی از پرسشنامه‌ها ابتدا پرسشنامه نگرش به ازدواج، بعد پرسشنامه جهت گیری مذهبی و برعکس گذاشته شده این عمل ساده میزان پایایی پرسشنامه، عدم خستگی آزمودنی‌ها و در آخر عدم توجه به پرسشنامه آزمودنی‌های دیگر را به دنبال دارد) بعد از اعتماد سازی، پرسشنامه‌ها بین دانشجویان نمونه آماری پخش شد. برای غنی سازی متن پژوهش با سود جستن از منابع کتابخانه ای (کتاب مربوطه، داخلی و خارجی) - پایان نامه ای (ارشد، دکتری) - سایت‌های علمی داخلی و خارجی به غنی سازی پژوهش پرداخته شد. در پژوهش حال حاضر، جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها از دو روش آمار توصیفی و آمار استنباطی استفاده می‌شود؛ که در قسمت آماری از برنامه نرم افزاری SPSS ۱۸ سود خواهیم جست. در بخش اول، متغیرهای پژوهش با استفاده از جداول توزیع فراوانی، شاخص‌های گرایش به مرکز و پراکندگی توصیف می‌شود؛ در بخش دوم، فرضیه‌های پژوهش با استفاده از آزمون‌های پارامتریک؛ ضریب همبستگی پیرسون و رگرسیون چند متغیره مورد آزمون و سنجش قرار گرفت.

یافته‌ها

در این بخش به توصیف داده‌ها از لحاظ ویژگی‌های جمعیت شناختی پرداخته شده است.

جدول ۱: توزیع فراوانی آزمودنی‌ها بر حسب جنسیت

جنسیت	فراوانی	در صد فراوانی
دختر	۲۴	۹/۶
پسر	۱۹۴	۷۷/۶
بی پاسخ	۳۲	۱۲/۸
کل	۲۵۰	۱۰۰

نتایج جدول فوق نشان می‌دهد که ۹/۶ درصد دختر، ۷۷/۶ درصد پسر و ۱۲/۸ درصد نیز نوع جنس خود را گزارش نکرده‌اند.

سؤال ۱: آیا بین جهت گیری مذهبی با نگرش به ارتباط قبل از ازدواج در دانشجویان مرکز کارگاه‌های آموزشی دانشگاه صنعتی شریف رابطه وجود دارد؟

جدول ۲: همبستگی بین جهت گیری مذهبی و نگرش به ارتباط قبل از ازدواج

آماره	نگرش به ارتباط قبل از ازدواج
جهت گیری مذهبی	۰/۵۲۲
تعداد	۲۲۰
سطح معنی دار	۰/۰۰۱

نتایج جدول فوق نشان می‌دهد بین جهت گیری مذهبی و نگرش به ارتباط قبل از ازدواج در دانشجویان مرکز کارگاه‌های آموزشی دانشگاه صنعتی شریف رابطه معناداری وجود دارد.

سؤال ۲: آیا هر یک از مؤلفه‌های جهت گیری مذهبی می‌توانند نگرش به ارتباط قبل از ازدواج در دانشجویان مرکز کارگاه‌های آموزشی دانشگاه صنعتی شریف را پیش بینی نمایند؟

جدول ۳. خلاصه تحلیل رگرسیون مربوط به متغیرهای پیش بین در نگرش به ارتباط قبل از ازدواج

متغیر	Beta	SEB	β	sig	VIF	tolerance
جهت گیری مذهبی	۰/۴۳۵	۰/۰۹۵	۰/۷۱۹	۰/۰۱۶	۱/۰۰۵	۰/۹۹۵

$(N=226, P<0/01) R^2=0/457$

مطابق با داده‌های جدول فوق:

➤ مفروضه عدم هم خطی چندگانه تولرنس (همه بزرگ‌تر از ۰/۱) و تحمل (همه کمتر از ۱۰) رعایت شده است.

➤ $R^2=0/457, F(2, 223)=26/463, P<0/001$

بنابراین نتیجه رگرسیون به لحاظ آماری معنادار است. متغیر پیش بین جهت گیری مذهبی به طور معناداری در پیش بینی نگرش به ارتباط قبل از ازدواج سهمیم است (سطح معناداری ۰/۰۵ و کمتر).

جدول ۴: خلاصه تحلیل رگرسیون مربوط به متغیرهای پیش بین زیر مقیاسی جهت گیری مذهبی در نگرش به ارتباط قبل از ازدواج

متغیر	ضرایب استاندارد شده Beta	خطای استاندارد اندازه گیری	ضرایب استاندارد نشده β	سطح معنادار
جهت گیری مذهبی بیرونی	۰/۰۹۹	۰/۱۲۱	۰/۲۱۹	۰/۰۷۲
جهت گیری مذهبی درونی	۰/۵۷۵	۰/۱۲	۱/۲۶۴	۰/۰۰۰۱

نتایج نشان می‌دهد که متغیر پیش بین جهت گیری مذهبی درونی به طور معناداری در پیش بینی نگرش به ارتباط قبل از ازدواج سهمیم است (سطح معناداری ۰/۰۵) و ۵۹/۴ درصد واریانس متغیر نگرش به ارتباط قبل از ازدواج را تبیین می‌کند. متغیر

جهت‌گیری مذهبی بیرونی با اینکه با متغیر نگرش به ارتباط قبل از ازدواج همبستگی ضعیفی داشت اما از لحاظ آماری سهم معناداری در پیش‌بینی نگرش به ارتباط قبل از ازدواج ندارد.

بحث و نتیجه‌گیری

در این بخش نخست به توضیح نتایج ذکر شده پرداخته می‌شود و به تبیین این نکته اشاره می‌شود که چگونه چنین نتایجی حاصل شده است و آیا نتایج به دست آمده با مبانی نظری مطابقت دارد و اگر چنین نیست چه دلایلی می‌توان برای آن ذکر کرد. مبانی نظری مبین این نکته هستند که نتایج به دست آمده را نمی‌توان فقط حاصل یک عامل دانست، به همین دلیل در تبیین نتایج به دست آمده می‌توان به عوامل گوناگونی اشاره کرد:

ازدواج به عنوان مبنای شکل‌گیری نهاد خانواده، مسیر گذر افراد از جوانی به بزرگسالی و مهم‌ترین واقعه در زندگی فردی، همواره در افکار عمومی جامعه مورد توجه قرار گرفته است، براساس مبانی نظری نگرش به معنای طرز تلقی، وجهه نظر، طرز فکر، رویه و تمایل به بازخورد است (آلپورت و دیگران، ۱۳۷۱)؛ نگرش را دارای سه بعد شناختی، احساسی و تمایل به عمل می‌دانند (کریمی، ۱۳۸۷)؛ موحد، ۱۳۸۵)؛ محمدی اصل (۱۳۸۸) اذعان دارد که نگرش نشان‌دهنده سوگیری و دیدگاه‌های مثبت و منفی افراد به روابط پیش از ازدواج است (به نقل از زارع شاه آبادی و سلیمانی، ۱۳۹۱)؛ منظور از معاشرت و دوستی دختر و پسر پیش از ازدواج، گستره‌ای از روابط میان دو جنس مخالف پیش از ازدواج است (بدون محرمیت) که با انگیزه‌های مختلفی مانند: صمیمیت، رفاقت، دل‌بستگی، فعالیت جنسی، تعهد، مراقبت و مبادله طرفین شکل می‌گیرد و در قالب شکل‌های دوستی، چون قرارهای عاشقانه، دوستی به منظور ازدواج، دوستی‌های خیابانی، هم‌خانگی و شکل‌های دیگر تداوم می‌یابد (خلج آبادی فراهانی، ۱۳۸۹)؛ آمارهای متفاوتی نیز از سوی مرکز آمار ایران (۲۰۰۴) و سازمان ملی جوانان (۱۳۸۴) در مطبوعات، مقالات، کتب، آورده و مشاهده می‌شود. در مورد ازدواج دیدگاه‌ها و تعاریف متفاوتی بیان شده دیدگاه‌هایی

چون میکالینسر،^۱ شاور (۲۰۰۷)؛ نظریه دلبستگی بالبی؛^۲ اسکالتز (۱۹۹۹) و نیز عباسی شوازی و صادقی (۱۳۸۴). اما دیدگاه کارلسون مبنی بر کنش متقابل بین دو فرد (مرد و زن) تحت شرایط قانونی، دیدگاه لوی اشتراوس بر برخورد دراماتیک بین فرهنگ و طبیعت یا میان قواعد اجتماعی و کنش جنسی (ساروخانی، ۱۳۷۰؛ ص ۲۳)، همخوانی بالایی را با موضوع پژوهش حال حاضر نشان می‌دهد. از دیگر سوی پدیده معاشرت و دوستی دختر و پسر و رابطه پیش از ازدواج و نگرش نسبت به آن را می‌توان از دیدگاه‌های نظری گوناگون دیگری نیز بررسی کرد. به طور مثال: دیدگاه روانشناسی اجتماعی (نظریه جذب و ربایش و نظریه دلبستگی که به دنبال تبیین چگونگی ارتباط افراد با دیگران هستند و در پی توضیحی برای روابط عاشقانه)؛ دیدگاه جامعه‌شناسی (نظریه‌های بی‌سازمانی اجتماعی و به طور کلی انحرافات)، نظریه تحول فرهنگی و ارزش اینگلهارت^۳ (۲۰۰۴) که به دنبال فهم چگونگی و چرایی تغییر و تحولات فرهنگی و ارزش‌ها و نگرش‌های جوامع است و یا به دلیل ماهیت موضوع مورد پژوهش که به منزله یکی از تبعات نوظهور عصر حاضر مورد بررسی قرار خواهد داد از تئوری آنتونی گیدنز که به ویژگی‌های جامعه مدرن و مشکلات مدرنیته شدن جوامع در ابعاد مختلف می‌پردازد استناد کرد و به تبیین آنان پرداخت است^۴ (کامپتون، ۲۰۰۱).

هدف پژوهش حاضر بررسی رابطه جهت‌گیری مذهبی با نگرش به ارتباط قبل از ازدواج در دانشجویان بود به همین منظور ۲۵۰ به شیوه نمونه‌گیری چند مرحله‌ای انتخاب شدند سپس از دانشجویان خواسته شد تا پرسشنامه جهت‌گیری مذهبی آلپورت و نگرش به ارتباط قبل از ازدواج را تکمیل نمایند. یافته‌ها نشان می‌دهد بین جهت‌گیری مذهبی و نگرش به ارتباط قبل از ازدواج در دانشجویان همبستگی متوسط (۰/۵۲۲) در جهت مثبت در سطح معناداری ۰/۰۰۱ وجود دارد. پژوهش حاضر با پژوهش‌های، خلیج آبادی فراهانی و همکاران، (۱۳۹۲)؛^۵ بیکر (۲۰۱۱) افزایش رابطه جنسی در بین جوانان با تغییر آرام ارزش‌ها، ابتدا تغییر در ساختار خانواده و

1 -shaver

2 -scaltz

3 -ingelhart

4 -kampton

5 -baker

کارکردهای آن را در پی داشته و به تغییرات گسترده‌تر اجتماعی منجر می‌شود (سلطانی زرنندی، ۱۹۹۷). باورهای مذهبی را عامل قوی در کنترل و مدیریت روابط و رفتارها می‌پندارد و همین‌طور به فرموده خداوند در قرآن که می‌فرماید: آنان که به یاد خدا هستند از وسوسه‌های شیطان متأثر نمی‌شوند و یاد خدا سلاحی است که از آنان در برابر شیطان محافظت می‌کند (بقره: ۱۵۲) همخوانی دارد؛ اتکاء و توسل به خداوند در اکثر مذاهب و ادیان به این معنی است که می‌توان، اثر موقعیت‌های غیر قابل کنترل را به گونه‌ای مثبت کنترل کرد (فونتولاکیز، کوناستانشنوس، سامولی، ملینا، مگیریا، استاماتیا، کاپرینیز، ۲۰۰۸؛ اسدی و همکاران، ۱۳۹۱) همخوانی و همراه است. یافته‌ها نشان می‌دهد متغیر جهت‌گیری مذهبی درونی به‌طور معناداری می‌تواند ۵۹/۴ درصد واریانس متغیر نگرش به ارتباط قبل از ازدواج را تبیین می‌کند. در حالیکه جهت‌گیری مذهبی بیرونی با اینکه با متغیر نگرش به ارتباط قبل از ازدواج همبستگی ضعیفی داشت و از لحاظ آماری سهم معناداری در پیش‌بینی نگرش به ارتباط قبل از ازدواج نشان نداد. جهت‌تبیین آن می‌توان گفت: مذهب درونی، عبارت است از یک تعهد انگیزشی فراگیر که غایت و هدف است نه وسیله‌ای برای دستیابی به اهداف شخصی و فردی است (آلپورت، ۱۹۶۷)؛ در تحقیقات کرنباخ و شفیلد؛ کوئینگ، کوال، ماتون، پالر و پندلتون؛ هانس برگر؛ نشان دادند که افراد با جهت‌گیری مذهبی درونی به دین و دینداری به یک عامل اصلی برای احساس معنا در زندگی رسیده‌اند (حسینی نسب، ۱۳۸۸)؛ نتایج این پژوهش با پژوهش بیکر و گروش، (۱۹۸۲)؛ پارکر، لی، کل‌ماک، کین، بیکر و آلمن (۲۰۰۳) و همکاران؛ بیانی و همکاران، (۱۳۸۷)؛ (بقره ۱۵۲)؛ به خصوص با پژوهش دهقان‌تنها، آیتی و شهابی زاده، (۱۳۹۲) که معتقد به افزایش جهت‌گیری مذهبی درونی، پیش‌بینی‌کننده اضطراب ناشی از ارتباط پیش از ازدواج هستند همراستا و همخوان است.

یافته‌های پژوهش حاضر در پاسخ به این پرسش نشان می‌دهد که متغیر جهت‌گیری مذهبی درونی به‌طور معناداری می‌تواند ۵۹/۴ درصد واریانس متغیر نگرش به ارتباط قبل از ازدواج را تبیین می‌کند در حالیکه جهت‌گیری مذهبی بیرونی با اینکه با متغیر نگرش به ارتباط قبل از ازدواج همبستگی ضعیفی داشت و از لحاظ آماری سهم

معناداری در پیش بینی نگرش به ارتباط قبل از ازدواج نشان نداد. جهت تبیین آن می‌توان گفت: مذهب درونی، عبارت است از یک تعهد انگیزشی فراگیر که غایت و هدف است نه وسیله ای برای دستیابی به اهداف شخصی و فردی است (آلپورت، ۱۹۶۷)؛ در تحقیقات کرنباخ و شفیلد؛ کوئینگ، کوال، ماتون، پالر و پندلتون؛ هانس برگر؛ نشان دادند که افراد با جهت گیری مذهبی درونی به دین و دینداری به یک عامل اصلی برای احساس معنا در زندگی رسیده‌اند (حسینی نسب، ۱۳۸۸)؛ نتایج این پژوهش با پژوهش بیکر و گروش (۱۹۸۲)؛ پارکر، لی، کل ماک، کین، بیکر و آلمن (۲۰۰۳) و همکاران؛ بیانی و همکاران، (۱۳۸۷)؛ (بقره: ۱۵۲)؛ به خصوص با پژوهش دهقان تنها، آیتی و شهابی زاده (۱۳۹۲) که معتقد به افزایش جهت گیری مذهبی درونی، پیش بینی کننده اضطراب ناشی از ارتباط پیش از ازدواج هستند همراستا و همخوان است. از آنجایی که مذهب از ارکان اصلی فرهنگ هر ملت می‌باشد که جامعه را هدایت کرده و منسجم می‌سازد، این اعتقادات به انسان آرامش می‌دهد، امنیت فرد را تضمین می‌کند، خلاءهای اخلاقی، عاطفی و معنوی را در فرد و اجتماعات استحکام داده و پایگاه محکمی برای انسان در برابر مشکلات و محرومیت‌های زندگی ایجاد می‌کند (اسدی نوقانی، امیدی و حاجی آقا جانی، ۱۳۸۴؛ عسگری و همکاران، ۱۳۸۹).

در نتیجه مشاهده می‌شود که در ایران ارتباط قبل از ازدواج بین دختر و پسر یکی از موضوعات مهم دینی، فرهنگی، اجتماعی و خانوادگی محسوب می‌شود که تا حد زیادی می‌تواند سلامت جوانان ما را متأثر سازد. امروزه این مساله در دانشگاه‌ها در حال رشد بوده است از دید آلپورت جهت گیری مذهبی درونی، موجب می‌شود ایمان به خودی خود به عنوان یک ارزش متعالی تلقی گردد و یک تعهد انگیزش فراگیر، نه وسیله ای برای دستیابی به اهداف در نظر گرفته شود. نتیجه پژوهش حال حاضر نیز می‌تواند مبین این نکته باشد که روی آوردن به مذهب و الخصوص جهت گیری درونی آن موجب بهبود نگرش به ارتباط قبل از ازدواج شود. در نهایت مشاهده شد که جهت گیری مذهبی در پژوهش حال حاضر در نمونه آماری دانشجویان مرکز کارگاه‌های آموزشی دانشگاه صنعتی شریف با نگرش به ارتباط قبل از ازدواج رابطه مثبت و مستقیم البته در حد متوسط دارد، نگرش مذهبی درونی پیش

بینی‌کننده سهمی بیش از جهت‌گیری مذهبی بیرونی در این متغیر از خود نشان می‌دهد و بهزیستی روان‌شناختی در هیچ سطحی با مقیاس‌های موجود خود، هیچ سهمی را در پیش‌بینی ارتباط قبل از ازدواج نشان نداده است. با توجه به مطالعات گسترده‌ای که در این زمینه صورت گرفت نشانگر آن بود که جهت‌گیری مذهبی و نگرش به ارتباط قبل از ازدواج نقش به‌سزایی در حوزه سلامت روان افراد دارد لذا بهتر است جهت‌کاربردی کردن پژوهش‌نتایج آن در اختیار مراکز مشاوره، بهزیستی و یا حتی مراکز آموزشی قرار داد. همچنین با توجه به نقش والدین در نگرش به ارتباط قبل از ازدواج فرزندان پیشنهاد می‌شود در پژوهش‌های آتی بررسی مقایسه‌ای بین سبک تربیتی (سهل‌گیر، دیکتاتوری و...) والدین و نگرش به ارتباط قبل از ازدواج فرزندان صورت پذیرد.

منابع

- ۱- آزاد ارمکی، تقی. شریفی ساعی، محمد حسین. (۱۳۹۰). تبیین جامعه شناختی روابط جنسی آنومیک در ایران. فصلنامه خانواده پژوهی. شماره ۲۸، دوره ۷. تهران.
- ۲- آزاد ارمکی، تقی. شریفی ساعی، محمد حسین. ایثاری، مریم. طالبی، سحر. (۱۳۹۰). سنخ شناسی الگوهای روابط جنسی پیش از ازدواج در ایران. دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه تهران. مجله جامعه پژوهی فرهنگی. پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی. سال ۲، شماره ۲، صص ۱-۳۴. تهران.
- ۳- آلپورت، گ و جونز، آ. (۱۳۷۱). روانشناسی اجتماعی از آغاز تا کنون. محمدنقی منشی طوسی، مشهد، آستان قدس رضوی.
- ۴- اینگلهارت، رونالد. (۲۰۰۴). تحول فرهنگی در جوامع پیشرفته صنعتی. ترجمه وتر، مریم. (۱۳۸۳). انتشارات کویر. تهران.
- ۵- اسدی نوقانی، احمد علی. امید، شیدا وحاجی آقا جانی، سعید. (۱۳۸۴). روان پرستاری، چاپ اول، تهران، انتشارات بشری.
- ۶- بهادری خسرو شاهی، جعفر؛ هاشمی نصرت آباد، تورج. (۱۳۹۰). رابطه امیدواری و تاب آوری با بهزیستی روانشناختی در دانشجویان. مجله اندیشه و رفتار در روانشناسی بالینی. تبریز.
- ۷- بیانی، علی اصغر. گودرزی، حسنیه. محمد کوچکی، عاشور. (۱۳۸۷). رابطه ابعاد بهزیستی روان شناختی و سلامت عمومی در دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد آزاد شهر. مجله دانش و پژوهش در روانشناسی. دانشگاه آزاد اسلامی واحد خوراسگان (اصفهان). شماره ۳۵ و ۳۶، صص ۱۵۳-۱۶۴. خوراسگان اصفهان.
- ۸- جان بزرگی، مسعود. (۱۳۸۶). جهت گیری مذهبی و سلامت روان. دانشکده پزشکی. دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی. پژوهش در پزشکی (مجله پژوهشی دانشکده پزشکی). دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی شهید بهشتی. دوره ۳۱، شماره ۴، صص ۳۴۵-۳۵۰. تهران.
- ۹- حسین دخت، آرزو. (۱۳۹۱). رابطه هوش معنوی و بهزیستی معنوی با کیفیت زندگی و رضایت زناشویی. پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه پیام نور.

- ۱۰- حسینی نسب، سید داوود؛ هاشمی نصرت آباد، تورج؛ فتوحی بناب، سکینه. (۱۳۸۸). بررسی رابطه بین جهت‌گیری مذهبی و سازگاری زناشویی. گروه علوم تربیتی دانشگاه تبریز. فصلنامه علمی- پژوهشی روانشناسی دانشگاه تبریز. سال ۴/ شماره ۱۴/ صص ۵۶-۷۰. تبریز
- ۱۱- خلیج آبادی فراهانی، فریده. مهریار، امیرهوشنگ. (۱۳۸۹). بررسی نقش خانواده در ارتباطات با جنس مخالف قبل از ازدواج در دختران دانشجو در تهران. مجله خانواده پژوهی. شماره ۶، دوره ۲۴، صص ۴۴۹-۴۶۸. تهران.
- ۱۲- خلیج آبادی فراهانی، فریده. کاظمی‌پور، شهلا. رحیمی، علی. (۱۳۹۲). بررسی تأثیر معاشرت با جنس مخالف قبل از ازدواج بر سن ازدواج و تمایل به ازدواج در بین دانشجویان دانشگاه‌های تهران. موسسه مطالعات و پژوهش‌های جمعیتی آسیا و اقیانوسیه. فصلنامه خانواده‌پژوهی. سال ۹، شماره ۳۳، صص ۸-۲۰. تهران.
- ۱۳- خلیج آبادی فراهانی، فریده. (۱۳۹۰). تأثیر معاشرت با جنس مخالف قبل از ازدواج بر سن ازدواج، رضایت زناشویی و طلاق (گزارش تحقیق). مرکز مطالعات و پژوهش‌های جمعیتی آسیا و اقیانوسیه.
- ۱۴- خلیج آبادی فراهانی، ف. کلیند، ج. مهریار، آ. ه. (۱۳۹۰). نقش خانواده در معاشرت با جنس مخالف قبل از ازدواج در بین دختران دانشجو در تهران. خانواده پژوهی. شماره ۳۰، صص ۴۴۹-۴۶۸. تهران.
- ۱۵- دهقان تنها، ریحانه. آیتی، محسن. شهابی زاده، فاطمه. (۱۳۹۲). کارکرد خانواده و جهت‌گیری مذهبی، ارائه الگوهای نگرش به ارتباط پیش از ازدواج و پیامدهای آن در دانشجویان دارای ارتباط و بدون ارتباط با جنس مخالف. دانشگاه آزاد اسلامی واحد بیرجند. مجله روانشناسی و دین. سال ۶، شماره ۳، صص ۸۱-۹۵. بیرجند.
- ۱۶- زارع شاه آبادی، اکبر. سلیمانی، زکیه. (۱۳۹۱). بررسی عوامل مرتبط با گرایش دانشجویان به روابط پیش از ازدواج در دانشگاه یزد. دانشگاه یزد. فصلنامه علمی- پژوهشی رفاه اجتماعی. سال ۱۲، شماره ۴۵، صص ۳۳۹-۳۶۵. یزد.

- ۱۷- سازمان ملی جوانان. (۱۳۸۶). خلاصه گزارش آماری وضعیت جوانان ۸۴-۱۶. انتشارات سازمان مالی جوانان. تهران
- ۱۸- سیار، ثریا؛ راهب، غنچه؛ اقلیما، مصطفی. (۱۳۹۰). مقایسه کارکرد خانواده در ازدواج‌های سنتی و مدرن در زنان متأهل شهر تهران. فصلنامه علمی- پژوهشی رفاه اجتماعی. سال ۱۲، شماره ۴۷، صص ۲۸۱-۲۹۶. تهران.
- ۱۹- ساروخانی، باقر. (۱۳۷۰). مقدمه ای بر جامعه شناسی خانواده. تهران. انتشارات سروش.
- ۲۰- عباسی شوازی، محمد جلال. صادقی، رسول. (۱۳۸۴). قومیت والگوه‌های ازدواج در ایران. پژوهش زنان، مرکز مطالعات و تحقیقات زنان. دانشگاه تهران. دوره ۳، شماره ۱. تهران.
- ۲۱- غریبی، حسن؛ قلی زاده، زلیخا. (۱۳۹۱). بررسی ارتباط بین گرایش دینی و سلامت عمومی دانشجویان
- ۲۲- کرامر، دانکن؛ هویت، دنیز. (۱۹۸۴). مقدمه ای بر روش‌های تحقیق در روانشناسی و مشاوره. پاشا شریفی، حسن؛ دوکانه ای فرد، فریده. (۱۳۸۹). چاپ اول. تهران. انتشارات سخن.
- ۲۲- کردلو، منیره. (۱۳۸۰). بررسی عوامل مؤثر بر نگرش و گرایش دانش آموزان دبیرستانی به جنس مخالف. پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه آزاد اسلامی. تهران.
- ۲۳- محمدی مصیری، فرهاد. شفیع‌ی فرد، یعقوب. داوری، مژده. بشارت، محمد علی. (۱۳۹۱). نقش خودمهارگری، کیفیت رابطه با والدین و محیط مدرسه در سلامت روانی و رفتارهای ضد اجتماعی نوجوان. مجله روانشناسی تحولی، روانشناسان ایرانی. شماره ۸، دوره، صص ۳۹۷-۴۰۴. تهران.
- ۲۴- منظری توکلی، علی رضا؛ عراقی پور، نجمه. (۱۳۹۰). بررسی رابطه بین دینداری و شادکامی در بین دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرمان سال تحصیلی ۱۳۸۸-۱۳۸۹. نشریه روانشناسی تربیتی (روانشناسی و علوم تربیتی). سال ۶. شماره ۱۹. ۴۹

- 1-Allen & David C. Atkins. (2014). The Association of Divorce and Extramarital Sex in a Representative U.S. Sample. *Journal of Family Issues* 33(11) 1477–. 1493. © The Author(s) 2012. Reprints and permission: sagepub.com/journalsPermissions.nav. DOI: 10.1177/0192513X12439692. <http://jfi.sagepub.com>. SAGE.
- 2-Allport, G. W. (1968). *The person in psychology: Selected essays*, Boston, MA, US: Beacon Press.
- 3-Allport, G. W. Ross, J. M. (1967). Personal religious orientation and prejudice, *Journal of Personality and Social Psychology*, Vol.5, Iss.4, 432-443.
- 4-Allport, G. W. (1963). Behavioral science, religion, and mental health, *Journal of Religion and Health*, Vol.2, Iss.3, 187-197
- 5-Ata Shakerian, Ali-Mohammad Nazari, Mohsen Masoomi, Painaz Ebrahimi. (2014). Investigating Personality Trait and Pre-marital Affair with Opposite Sex among University Students of Sanandaj City Original Research Article. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, Volume 114, 21 February 2014, Pages 339-345.
- 6-Baker M, Groush R. (1982). Trait anxiety and intrinsic-extrinsic religiousness. *J Sci Stud Relig* 21(2): 119-22.
- 7-Baker, P. (2011). *Key Terms in Discourse Analysis*, Continuum International Publishing.
- 8-Kahoe, R.D., & Meadow, M.J. (1981). A Developmental Perspective on Religious Orientation Dimensions. *Journal of Religion and Health*, 20, 8-17.
- 9-Levin JS, Taylor RJ. (1998). Panel analyses of religious involvement and well-being in African-Americans, Contemporaneous vs. longitudinal effects. *Journal for the Scientific Study of Religion*. 37: 695-709.
- 10-Parker M, Lee Roff L, Klemmack DL, Keeing HG, Baker P, Allman RM. (2003).. Religiosity and mental health in southern, community-dwelling older adults. *Aging Mental Health*; 7(5): 390-7.

11-Regnerus, M. & J. Uecker (2011). Premarital sex in America: How Young Americans Meet, Mate and Think About Marrying, Oxford: Oxford University Press.

12-Pargament KI, et al. (1998). Religion and the problem solving process: Three style of coping. Journal for the Scientific Study of Religion.; 27(1): 90-104.

Soltani Zarandi A. (1997). [Investigate the effects of fasting in mount of Ramazan on mental health]. Ph.D Dissertation. University of Kerman Medicine Sciences. (Persian).

13-Yang KP, Mao XY. (2007). A study of nurses' spiritual intelligence: a cross-sectional questionnaire survey. Int J Nurs Stud. Aug; 44(6): 999-1010.